48. mezinárodní matematická olympiáda

Jaromír Šimša, PřF MU Brno

V třetí dekádě července 2007 se sjelo do vietnamské Hanoje 520 středoškolských studentů z 93 zemí celého světa na další ročník nejprestižnější soutěže jednotlivců v řešení matematických úloh.

Vietnamští organizátoři se na celý průběh akce připravili velmi dobře a nachystali soutěžícím a jejich vedoucím velmi zajímavý program na celou dobu pobytu. S podporou státních orgánů zajistili všem účastníkům komfortní hotelové ubytování a výtečné stravování, regulérní podmínky pro oba soutěžní dny i následnou náročnou práci hodnotících porot. Koordinační týmy tvořili velmi erudovaní matematici – učitelé mnoha místních vysokých škol a vědeckých ústavů. Pro chvíle odpočinku byl připraven bohatý program, takže všichni účastníci měli možnost poznat nejen pamětihodnosti hlavního města Hanoje a přírodní krásy přímořského letoviska Ha Long, ale seznámit se při jedné exkurzi rovněž s technologií výroby hedvábí. Význam soutěže byl umocněn přítomností vietnamského premiéra *Nguyen Tan Dunga* na slavnostním zahájení v předvečer prvního soutěžního dne. O týden později předával zlaté medaile nejlepším soutěžícím osobně prezident VSR *Nguyen Minh Triet*.

Vedoucím družstva ČR byl doc. RNDr. *Jaromír Šimša*, CSc., z Masarykovy univerzity v Brně. Naše šestičlenné soutěžní družstvo, které doprovázel RNDr. *Jaroslav Švrček*, CSc., z Univerzity Palackého v Olomouci, bylo jmenováno na základě výsledků ústředního kola 56. ročníku MO ve Zlíně a následného týdenního výběrového soustředění v Kostelci nad Černými lesy. Tvořili je *Miroslav Klimoš* z 2. ročníku Gymnázia Mikuláše Koperníka v Bílovci, *Michal Rolínek* ze 4. ročníku Gymnázia v Parléřově ulici v Praze 1, *Lenka Slavíková* ze 4. ročníku Gymnázia v Mnichově Hradišti a trojice studentů z Gymnázia na tř. Kpt. Jaroše v Brně: *Zbyněk Konečný* a *Jiří Řihák* ze 4. ročníku a *Hana Šormová* z 2. ročníku.

Soutěžící jednotlivci jako obvykle řešili ve dvou půldnech vždy tři soutěžní úlohy po dobu 4,5 hodiny; za každou ze šesti úloh mohli získat nejvýše 7 bodů. Výběr soutěžních úloh nebyl pro porotu složenou z vedoucích jednotlivých zemí ani letos jednoduchý. V současnosti prožívají různé národní i nadnárodní matematické soutěže velký rozmach; je proto stále obtížnější posoudit, které z navrhovaných cca 30 úloh jsou dostatečně původní a nepodobné těm, které už na nějaké soutěži kdy byly. Diskuse o těchto otázkách jednání poroty znesnadňují a časově protahují. Také snaha poroty zařadit do výsledné šestice dvě extrémně náročné úlohy, které by určily vítěze celého klání, letos nevedla k příliš šťastnému řešení. Z celého pole účastníků úlohu 3 vyřešili pouze tři, úlohu 6 pouze čtyři soutěžící! Proto si mnozí vedoucí kladli otázku: mělo smysl naplnit třetinu zadání soutěže pro 520 účastníků úlohami, které 515 účastníků nemělo vůbec šanci vyřešit? Po soutěži se navíc ukázalo, že ani úloha 6 tolik originální nebyla, protože se přesně kryla s obsahem jednoho článku, který v roce 1993 vyšel v *European Journal of Combinatorics*. Pro nás je ovšem potěšitelné, že po 10 letech byla do soutěže vybrána česká úloha. Jejím autorem je *Marek Pechal*, držitel bronzové medaile z předloňské 46. MMO v Mexiku.

Absolutním vítězem 48. MMO se stal *Konstantin Matvejev* z Ruska, který získal 37 bodů z 42 možných. Zařadil se tak do čela 39 nejlepších soutěžících, kterým za zisk nejméně 29 bodů byly uděleny zlaté medaile. Stříbrné medaile si z Hanoje odvezli 83 účastníci ohodnoceni alespoň 21 bodem. Na bronzovou medaili letos stačilo 14 bodů; potěšilo nás, že mezi 131 držiteli tohoto kovu je i pět reprezentantů ČR (Konečný, Klimoš, Slavíková, Rolínek a Řihák). Ani šestá naše soutěžící Šormová nevyšla úplně naprázdno, když spolu se 148 dalšími soutěžícími bez medailí získala čestné uznání za úplné vyřešení jedné ze šesti soutěžních úloh. Podrobné výsledky českých a slovenských soutěžících jsou zachyceny v následujících tabulkách.

		Body za úlohu						**Body**	**Cena**
Umístění		1	2	3	4	5	6		
197.–225.	Miroslav Klimoš	7	0	0	6	2	0	15	III.
171.–196.	Zbyněk Konečný	7	0	0	7	2	0	16	III.
226.–253.	Michal Rolínek	7	0	0	6	1	0	14	III.
226.–253.	Jiří Řihák	7	0	0	7	0	0	14	III.
197.–225.	Lenka Slavíková	6	0	0	7	2	0	15	III.
365.–401.	Hana Šormová	0	1	0	7	0	0	8	HM
	Celkem	34	1	0	40	7	0	82	

Umístění		Body za úlohu 1	2	3	4	5	6	Body	Cena
197.–225.	Samuel Hapák	7	1	0	7	0	0	15	III.
226.–253.	Ondrej Mikuláš	6	0	0	6	2	0	14	III.
161.–170.	Tomáš Rusin	3	7	0	6	1	0	17	III.
322.–343.	Michal Spišiak	7	1	0	0	2	0	10	HM
123.–132.	Michal Szabados	6	7	0	7	0	0	20	III.
322.–343.	Vladislav Ujházi	0	1	0	7	2	0	10	HM
	Celkem	29	17	0	33	7	0	86	

S radostí můžeme konstatovat, že naše družstvo podalo na 48. MMO lepší výkon, než se očekával podle výsledků přípravných soustředění. V neoficiálním žebříčku zúčastněných států, které uvádíme v další tabulce, nám náš výsledek oproti loňské MMO přinesl skok o 10 míst nahoru (případná čísla v závorce uvádějí počet reprezentantů menší než 6). Za povšimnutí stojí, že s výjimkou Polska a Švýcarska podala nečekaně vyrovnaný výkon družstva všech ostatních států, které se v září 2007 zúčastní prvního ročníku *Středoevropské matematické olympiády* (kromě Polska a Švýcarska to bude pořádající Rakousko, dále pak Slovensko, Slovinsko, Chorvatsko a Česko, o účasti v dalších ročnících uvažují i představitelé Německa a Maďarska). Věříme, že nová soutěž na počátku školního roku bude pro její perspektivní účastníky dobrým stimulem k intenzívní celoroční přípravě na následující celosvětovou MO. Ta se v roce 2008 uskuteční ve španělském Madridu.

	I	II	III	body
Rusko	5	1	0	184
ČLR	4	2	0	181
Korea	2	4	0	168
Vietnam	3	3	0	168
USA	2	3	1	155
Japonsko	2	4	0	154
Ukrajina	3	1	2	154
KLDR	1	4	0	151
Bulharsko	2	3	1	149
Tchaj-wan	2	3	1	149
Rumunsko	1	4	1	146
Hongkong	0	5	1	143
Írán	1	3	2	143
Thajsko	1	3	2	133
Německo	1	3	1	132
Maďarsko	0	5	0	129
Turecko	1	2	2	124
Polsko	1	2	2	122
Bělorusko	1	1	4	119
Moldavsko	0	3	2	118

	I	II	III	body
Itálie	1	1	3	116
Austrálie	0	1	4	110
Srbsko	1	0	4	107
Brazílie	0	2	3	106
Indie	0	3	0	103
Gruzie	1	1	1	102
Kanada	0	1	3	98
Kazachstán	0	1	3	95
Velká Británie	1	0	3	95
Kolumbie	0	1	3	93
Litva	1	0	2	92
Peru	0	1	2	91
Řecko	0	1	3	89
Mongolsko	0	2	1	88
Uzbekistán	0	1	3	88
Singapur	0	0	5	87
Mexiko	0	0	4	86
Slovensko	0	0	4	86
Slovinsko	0	0	5	85
Česká republika	0	0	5	82

	I	II	III	body
Švédsko	0	0	4	81
Rakousko	0	1	3	80
Francie	1	0	2	79
Norsko	0	1	1	79
Belgie	0	0	3	78
Chorvatsko	0	0	2	76
Argentina	0	1	1	75
Arménie	0	1	1	73
Macao	0	1	1	73
Izrael	0	0	3	71
Nový Zéland	0	0	3	71
Ázerbájdžán	0	0	3	69
Bosna a Hercegovina	0	1	0	69
Indonézie	0	1	0	69
Makedonie	0	0	3	68
Nizozemsko	0	0	1	65
Estonsko	0	0	1	64
Albánie	0	0	1	59
Švýcarsko	0	0	1	59
Lotyšsko	0	0	0	58
Finsko	0	1	0	55
Portugalsko	0	0	1	52
Irsko	0	0	1	51
Turkmenistán	0	0	0	51
Dánsko	0	0	1	50
Španělsko	0	0	2	48
Kirgizie (5)	0	0	1	43

	I	II	III	body
JAR	0	0	0	42
Kypr	0	0	0	41
Trinidad a Tobago	0	0	0	39
Tádžikistán	0	0	1	37
Kostarika (5)	0	0	1	36
Island	0	0	0	35
Ekvádor	0	0	1	34
Lucembursko (3)	0	0	1	34
Malajsie	0	0	1	34
Salvádor (4)	0	0	0	34
Pákistán	0	0	1	32
Paraguay (4)	0	0	0	32
Bangladéš (5)	0	0	0	31
Maroko	0	0	0	28
Kambodža (4)	0	0	0	26
Srí Lanka	0	0	0	25
Filipíny	0	0	0	21
Nigérie	0	0	0	20
Mongolsko (3)	0	0	0	17
Kuba (1)	0	0	1	16
Lichtenštejnsko (2)	0	0	1	14
Venezuela (3)	0	0	0	14
Portoriko (3)	0	0	0	7
Saudská Arábie	0	0	0	5
Chile (4)	0	0	0	4
Bolívie (2)	0	0	0	2

Texty soutěžních úloh (v závorce je uvedena země, která úlohu do soutěže navrhla)

1. Jsou dána reálná čísla $a_1, a_2, \ldots, a_n$. Pro každé i $(1 \leqq i \leqq n)$ definujme

$$d_i = \max\{a_j \colon 1 \leqq j \leqq i\} - \min\{a_j \colon i \leqq j \leqq n\}.$$

Nechť

$$d = \max\{d_i \colon 1 \leqq i \leqq n\}.$$

(a) Dokažte, že pro libovolná reálná čísla $x_1 \leqq x_2 \leqq \ldots \leqq x_n$ platí nerovnost

$$\max\{|x_i - a_i| : 1 \leqq i \leqq n\} \geqq \frac{d}{2}. \qquad (*)$$

(b) Ukažte, že existují reálná čísla $x_1 \leqq x_2 \leqq \ldots \leqq x_n$ taková, že v $(*)$ nastane rovnost. (*Nový Zéland*)

2. Uvažujme pět bodů A, B, C, D, E takových, že $ABCD$ je rovnoběžník a čtyřúhelník $BCED$ je tětivový. Přímka l prochází bodem A, přičemž protíná úsečku DC v jejím vnitřním bodě F a přímku BC v bodě G.

Předpokládejme, že platí $|EF| = |EG| = |EC|$. Dokažte, že přímka l je osou úhlu DAB. (*Lucembursko*)

3. Někteří účastníci matematické soutěže jsou přátelé. Přátelství je vzájemné. Skupinu soutěžících nazveme *klika*, jsou-li každí dva z nich přátelé. (Speciálně libovolná skupina složená z méně než dvou soutěžících je klika.) Počet členů kliky nazveme jejím *rozměrem.*

Víme, že největší rozměr kliky složené z účastníků soutěže je sudé číslo. Dokažte, že všechny soutěžící je možno rozesadit do dvou místností tak, aby největší rozměr kliky v jedné místnosti se rovnal největšímu rozměru kliky v druhé místnosti. (*Rusko*)

4. Osa úhlu BCA trojúhelníku ABC protíná jeho opsanou kružnici v bodě R různém od bodu C, osu strany BC v bodě P a osu strany AC v bodě Q. Střed strany BC označme K a střed strany AC označme L. Dokažte, že obsahy trojúhelníků RPK a RQL se rovnají. (*Česká republika*)

5. Kladná celá čísla a, b jsou taková, že číslo $(4a^2-1)^2$ je dělitelné $4ab-1$. Dokažte, že $a = b$. (*Velká Británie*)

6. Nechť n je kladné celé číslo. Uvažujme množinu

$$S = \big\{(x, y, z)\colon x, y, z \in \{0, 1, \ldots, n\},\ x + y + z > 0\big\}$$

složenou z $(n+1)^3 - 1$ bodů třírozměrného prostoru. Určete nejmenší možný počet rovin, jejichž sjednocení obsahuje všechny body z S, neobsahuje však bod $(0, 0, 0)$. (*Nizozemsko*)